

Fem regioners fortsatta tillväxt i södra Sverige

Bakgrund

Utifrån en förenklad nationell samhälls- och behovsbeskrivning i kombination med starkt påverkansarbete från storstäder och glesbygd, uppdrog styrgruppen våren 2020 SBHSS att ta fram ett underlag som belyser styrkor och behov för att stärka vår röst i nationella beslutssammanhang.

Under arbetets gång har det stått klart att ingången till arbetet bör utgå ifrån ett positivt anslag. Syftet med underlaget är att det ska tjäna som ett idépapper, inte positionspapper, som ska kunna användas i många sammanhang, till del eller i sin helhet. För att inte överlappa andra analyser, har utgångspunkten varit att tydliggöra gemensamma styrkor och behov som särskiljer oss från storstäder och glesbygd.

Attraktiva förutsättningar för tillväxt i Småland-Blekinge-Halland

Inte för stora, inte för små

Våra regioners storlek är tillräckligt liten för att närheten inom den regionala och lokala administrationen ska bestå och värna demokratin. Storleken upplevs även ge möjlighet att agera snabbt och flexibelt, vilket ger fördelar i återhämtningsförmågan vid kriser så som Coronapandemin, finanskrisen och vid mottagandet av det stora antalet migranter som var den största per invånare räknat i hela landet. Våra regioner är dock tillräckligt stora för att hantera större scenario än den egna kommunen och storleken möjliggör praktisk samverkan som gör att man kan anta utmaningar som varken glesbygd eller storstad hanterar med enkelhet.

Nytt förslag:

Våra regioners storlek garanterar att närheten inom den regionala och lokala administrationen består och värnar demokratin. Storleken upplevs även ge möjlighet att agera snabbt och flexibelt, vilket ger fördelar i återhämtningsförmågan vid kriser så som Coronapandemin, finanskrisen och vid mottagandet av det stora antalet migranter som var den största per invånare räknat i hela landet. Våra regioners storlek gör det även möjligt att hantera ett större scenario än den egna kommunen och möjliggör praktisk samverkan som gör att man kan anta utmaningar som varken glesbygd eller storstad hanterar med enkelhet.

Entreprenörsandan lyfter näringslivet

Entreprenörsandan lyfts ofta som våra regioners ryggrad och har med sina många mindre företag visat prov på en enastående förmåga att anpassa sig efter nya situationer. Samarbeten, korta beslutsvägar och kundanpassningsförmåga lyfts som delar av förklaringen till framgången och skapar förutsättningar för såväl mindre som större innovationer. Exempel på detta finns där ett regionalt ekosystem av innovations- och företagsrådgivning med bemanning i kommuner, knyts till en Science Park, lokala riskkapitalaktörer och lärosätet för kunskapsintensiva delar (KK-miljöer och The Bridge).

Tillverkningsindustrin utgör en betydande del av våra läns ekonomier, inte minst genom export som bidrar med inflöde av investeringskapital. Konkurrenskraften inom industrin har varit god och i vissa delar uppvisas hög automatisering och ett högre förädlingsvärde än genomsnittet i Sverige. Förvärvsfrekvens är generellt sett högre i våra län än riksgenomsnittet

Lärosätenas viktiga roll

Våra lärosäten är viktiga pusselbitar för regionernas resiliens mot kriser, lågkonjunkturer och disruptiva teknologiska utvecklingar genom att tillhandahålla vidareutbildning, brett livslångt lärande och digitaliseringskompetens för en rad sektorer. Utbildning och forskning utformas och genomförs i samverkan/samproduktion med näringsliv och övriga aktörer, utvecklar befintliga

utbildningar och skapar förutsättningar för nya, samt garanterar relevans och effekt i samhället. Regionernas smarta specialiseringsstrategier, ofta framtagna med bred förankring i samhället, skapar dels tydliga strukturer för nyttiggörande och samhällets prioriteringar, dels möjligheter för tvärvetenskapen samt samverkan mellan regionerna och regionernas aktörer. Lärosätesinitiativ så som Kunskapsmiljöerna förstärker denna effekt.

Med sina internationellt akademiska samarbeten, till exempel European Universities, möjliggör lärosätena internationell strukturerad samverkan för fler aktörer. Ytterligare effekt av internationalisering av våra samarbeten på hemmaplan uppnås genom gemensam profilering och uppkoppling till EU-arenans större samarbeten genom det gemensamma Brysselkontoret.

Det stora antalet internationella studenter har bidragit till vår läns internationalisering. Runt Campusområdena har fler restauranger och mötesplatser vuxit fram och nya bostäder byggts. Stadskärnor utvecklas med ny spännande arkitektur och atmosfären påverkas positivt. Sådant brukar räknas som tecken på öppenhet och kreativitet och indexfaktorer för innovationskraft och nyskapande innovationsmiljöer.

Förstärkt röst för Småland-Blekinge-Halland

Tillsammans står våra län för cirka 10% av Sveriges befolkning och vi har traditionellt sett stått för en betydande del av det svenska exportvärdet. Det är viktigt att vår tyngd avspeglas i debatten och att nationella beslut ger goda förutsättningar för oss att fortsätta skapa tillväxt och välfärd. En förenklad syn på Sverige där man delar upp landet i storstäder och glesbygd, kan påverka våra framtida intressen. I synnerhet om vår läns röst inte hörs lika väl som storstädernas och glesbygdens.

För att fortsätta dra fördel av våra styrkor, finns det ett antal gemensamma utmaningar att beakta (se appendix). Att vi i högre grad är medveten om våra gemensamma förutsättningar, kan vara ett steg på vägen för att förstärka vår argumentation och synliggöra vår geografi som tillväxtområde framöver.

Appendix – utmaningar

Samverkan kring gemensamma mål är A och O

Storstaden har i kraft av sin storlek ofta regionala utvecklings- och tillväxtfördelar, till exempel vad gäller kluster och infrastrukturella satsningar som matchar tillväxt- och innovationsbehov. Definierade glesbygdsområden har oftast fördelar av finansiella stödinstrument. För våra regioner som befinner sig någonstans mellan storstad och glesbygd gäller en annan spelplan där man i hög grad behöver kraftsamla kring utpekade styrkor i samverkan med andra. Om olikheter i våra regioners styrning minskar, torde vår länsöverskridande samverkan kunna öka ytterligare till gagn för utvecklingen.

Samling kring styrkor och innovationsutveckling

Innovationskraften inom den betydelsefulla skogliga sektorn är god och lyfts av en väl fungerande trippelhelix-samverkan. Den innovationsdrivna tillväxten i stora delar av våra län är dock svagare än den för både storstad och glesbygd. Det kan till del bero på att det finns relativt få företag med dedikerade utvecklingsavdelningar som arbetar aktivt med att utveckla produkter och tjänster för nya eller befintliga marknader. Innovationen behöver vidare flytta fokus från "pull" från kunder i utvecklingsarbetet, till "push" av nya produkter och tjänster.

En god diversifiering i vårt näringsliv i allmänhet bidrar till motståndskraft. Samtidigt saknas, med vissa undantag, en tillräcklig kritisk massa av företag inom samma bransch och geografi för klusterbildning.

Strukturomvandling av näringslivet

Den för våra län så viktiga tillverkningsindustrin utgör generellt sett en krympande sektor, vilket förutsätter att andra kunskapsintensiva näringar växer och breddar regionernas ekonomiska bas. OECD pekar dessutom på att fler kunskapsintensiva näringar minskar regioners konjunkturkänslighet. I breddningen av näringslivet bedöms en högre digitaliseringsgrad samt miljö- och klimathänsyn bli en allt viktigare konkurrensfaktor. Strukturomvandlingen innebär framtidsutmaningar för regionerna som helhet, men framförallt för de mindre kommunerna. Förutsättningarna skiljer sig mycket åt inom regionerna och tillgängligheten till de växande geografiska delarna är av stor betydelse för att minska sårbarheten.

Kompetensförsörjning

Industriföretagen pekar på svårigheter att locka till sig rätt kompetens, vilket påverkar produktionen negativt. En bättre matchning av utbildningar som kan hantera hastigheten på omställning i kombination med en attitydförändring gentemot industrin är av vikt för att locka nästa generations entreprenörer och medarbetare. Tillgängligheten till och bredden på högre utbildningar är avgörande för att fortsatt öka antalet med eftergymnasial utbildning till riksgenomsnittets nivå. Digitaliseringen förväntas spela en positiv roll för att öka möjligheterna för "gränslösa" utbildningar och samverkan.

Flyttnetto, etablering på arbetsmarknaden och demografi

Medan inrikes flyttnetto på sina håll utgör en utmaning för att attrahera arbetskraft i allmänhet och talang i synnerhet, ses en ny grön våg som en möjliggörare för att öka regionernas attraktivitet. En stor del av befolkningstillväxten i våra län har under den senaste tioårsperioden drivits av ett positivt utrikes flyttnetto. Befolkningstillväxten har fört med sig arbetsmarknadsutmaningar. Utlandsfödda har en lägre sysselsättningsgrad än inrikes födda och gruppen utgör proportionellt sett en betydande andel av de långtidsarbetslösa. Etableringstiden på arbetsmarknaden behöver generellt sett minska för att tillgodose kompetensförsörjningen i regionerna och för att undvika försämrade kommunala finanser och socialt utanförskap bland utlandsfödda. Stora delar av våra län utmanas även av en något äldre åldersstruktur än genomsnittet i riket. För att säkra skattebasen när fler ska försörjas av färre, behöver fler komma ut på arbetsmarknaden.

Finansieringen framöver

Även om privata FoU-investeringarna i vissa delar av vår geografi utgör en högre andel av BRP-nivån än för riket i övrigt, spelar nationell och europeisk finansiering en stor roll. För EU-finansiering finns hotbilder som påverkar det regionala utvecklingskapitalet då strukturfondernas förutses minska och medlen eventuellt kommer användas för att medfinansiera andra program som vi själva inte kan ta del av. Om så blir fallet kan medel avsatta för grön omställning påverkas kraftigt. Utan inhemsk kompensation, ökar därför betydelsen av konkurrensutsatt finansiering. Med rätt fokusering, kan vår storlek, korta beslutsvägar samt vana av samarbete vara till vår fördel. EU:s förväntningar på att regioner ska komplettera de egna styrkorna med andras kompetenser, speglas i EU:s konkurrensutsatta program som ofta riktar sig till den regionala nivån och dess aktörer i samarbete. Exempel på dessa EU-program är Erasmus+, Horisont Europa och Digitala Europa.

För att attrahera externt kapital finns flera intressanta exempel på breda samarbeten i våra län. Jönköping University har till exempel genom sin KK-miljö kunnat positionera sig vad gäller kunskapsintensiv produktframtagning. Ett annat exempel är en grupp med flera typer innovationsaktörer som bildats för att utveckla en smart specialiseringsstrategi i Blekinge – gruppen utgör framöver ett utmärkt exempel på den typ av innovationshubbar vi behöver.